

94(490)04/14"
P 23

ȘERBAN PAPACOSTEA

ROMÂNII ÎN SECOLUL AL XIII-LEA

ÎNTRE CRUCIATĂ
ȘI IMPERIUL MONGOL

BIBLIOTECA ENCICLOPEDICĂ
DE ISTORIE A ROMÂNIEI

BE

 editura
enciclopedică

ROMÂNII ÎN SECOLUL AL XIII-LEA

94 / 28
Pap

COLECȚIA „BIBLIOTECA ENCICLOPEDICĂ DE ISTORIE A ROMÂNIEI“

ȘERBAN PAPACOSTEA

ROMÂNII ÎN SECOLUL AL XIII-LEA ÎNTRU CRUCIATĂ ȘI IMPERIUL MONGOL

EDITURA ENCICLOPEDICĂ
BUCUREȘTI, 1993

Lista abrevierilor	6
Introducere	7
Înfruntări politice și spirituale în sud-estul Europei (1204—1241). Destrămarea și prăbușirea Imperiului bizantin; Imperiul latin și blocul vlaho-bulgaro-cuman (1204—1213); Cumanii — problemă a cruciatei; Apărarea Imperiului latin în contextul cruciatei; Diversiunea nordică în apărarea Imperiului latin; Asaltul împotriva Cumaniei: Ordinul teutonic în Țara Bîrsei; Amenințarea din nord și încadrarea statului Asăneștilor în alianța puterilor catolice (1213—1230); Lupta pentru dominație la Constantinopol și evoluția situației la Dunărea de Jos (1230—1241); Cruciată a patra și schisma răsăriteană	11
Românii nord-dunăreni față cu expansiunea Regatului ungar și cu ofensiva catolicismului pînă în vremea mării invazii tătare (1204—1241). Structurile politice românești; Noul cadru al istoriei românești în prima jumătate a secolului XIII; Structurile politice românești față cu presiunea Regatului ungar și a prozelitismului catolic	56
Europa Răsăriteană între cruciată și invazia mongolă. Ofensiva puterilor catolice și prozelitismul papal în răsăritul Europei; Marea invazie tătară; Problema mongolă în politica europeană după marea invazie din 1241; Conciliul Lyon I (1245) și noua fază a ofensivei catolicismului; A doua invazie mongolă; hegemonia tătară în sud-estul Europei; Criza de structură a Regatului arpadian	84
Românii după marea invazie mongolă: între Regatul ungar și Hoarda de Aur. Românii și noul val al expansionismului ungar; Evoluția Voievodatului Transilvaniei: geneza unui regim; Românii în sistemul voievodatului; Întemeierea Țării Românești și românii din Transilvania	136
Românii în conștiința contemporanilor; problema românească în secolul XIII. Românii și spațiul românesc în conștiința europeană; Problema românească în secolul XIII	174

LISTA ABREVIERILOR

- AAR, MSI = *Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii istorice*
 AIAC = *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj*
 AIAI = *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași*
 AIINC = *Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj*
 BOR = *Biserica Ortodoxă Română*
 Documenta Valachorum = *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400 p. Chr.*, ed. E. Lukinich, L. Galdi, A. Fekete Nagy et L. Makkai, Budapest, 1941
 DIR, C. = *Documente privind istoria României, C. Transilvania*
 DRH, D, I = *Documenta Romaniae Historica, D. Relații între Țările Române I (1222-1456)*, volum întocmit de Șt. Pascu, C. Cihodaru, K. G. Gündisch, D. Mioc, V. Pervain, București, 1977
 FHDR III = *Fontes Historiae Daco-Romanae, III, Scriptores byzantini, saec. XI-XIV*, ed. Al. Elian și N. Ș. Tanașoca, București, 1975
 FHDR IV = *Fontes Historiae Daco-Romanae, IV, Scriptores et acta Imperii Byzantini saeculorum IV-XV*, ed. H. Mihăescu, R. Lăzărescu, N. Ș. Tanașoca, T. Teoteoi, București, 1982
 Humuzaki, I₁ = E. Humuzaki, *Documente privitoare la istoria Românilor, I₁*, București, 1887
 MGH = *Monumenta Germaniae Historica*
 MGH SS = *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*
 MGH SRG = *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores Rerum Germanicarum*
 P.L. = J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus: Series Latina*
 RESEE = *Revue des études Sud-est européennes*
 RHSEE = *Revue historique du Sud-est européen*
 RdI = *Revista de Istorie*
 RRH = *Revue Roumaine d'Histoire*
 SRH = E. Szentpétery, *Scriptores Rerum Hungaricarum, I, II*, Budapest, 1937, 1938
 SMIM = *Studii și materiale de istorie medie*
 UKB I = Fr. Zimmermann și C. Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, I Band, 1191 bis 1342*, Hermannstadt, 1892
 UKB II = Fr. Zimmermann, C. Werner și G. Müller, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, Zweiter Band, 1342 bis 1390*, Hermannstadt, 1897

INTRODUCERE

În secolul XIII, Europa Răsăriteană a fost scena uneia din cele mai mari încleștări de forțe politice și de civilizații ale istoriei universale. După lente acumulări care i-au conferit nu numai o superioritate cu multiple aspecte dar și o sporită încredere în sine, lumea apuseană, angajată încă din a doua jumătate a secolului XI într-un mare asalt asupra Islamului în Mediterana apuseană și răsăriteană, și-a orientat hotărât tendințele expansioniste spre răsăritul continentului, spre vastele teritorii dominate fie de Bizanț și de popoarele formate în aria sa de civilizație, fie de călăreții nomazi, stăpâni de secole ai stepelor asiatice și nord-pontice.

Simbolul în numele căruia s-a desfășurat impulsul cuceritor al lumii latine în Răsărit a fost credința romano-catolică și expresia sa militară, *cruciata*. Forța care a dirijat și coordonat expansiunea a fost Biserica romano-catolică, puterea cu tradiții și veleități universale a papalității, ajunsă acum la apogeul prestigiului și al mijloacelor ei de acțiune. Țelul suprem al papalității teocratice în această vreme a fost restaurarea unității creștine prin integrarea sub propria ei îndrumare atât a Bisericii răsăritene și a aderenților ei cât și a popoarelor încă păgâne de pe continentul european. Instrumentele de căpetenie ale acestui vast efort de integrare, urmărit deopotrivă cu mijloacele militare și cu cele ale misiunilor și persuasiunii, au fost ordinele călugărilor cavaleri și ordinele călugărilor misionari.

Valul uriaș dezlănțuit de expansiunea Apusului în Europa Răsăriteană nu a ocolit nici lumea românească. Aici, principala forță de percuție a fost Regatul ungar a cărui înaintare spre Răsărit, începută cu cel puțin două secole în urmă, capătă acum o dimensiune nouă, cea a confesiunii asimilatoare. După 1204, anul cuceririi Constantinopolului de cavalerii cruciatei a patra, eveniment care a devenit semnalul unui imens efort de anihilare a „schismei” Bisericii răsăritene, cucerirea teritorială ungară a fost îndeaproape însoțită de un masiv efort de asimilare confesională, care a amenințat însăși existența structurilor arhaice românești, „țările” autonome în care viețuiseră pînă atunci românii și se dezvoltaseră instituțiile lor politice și bisericești. Din acest răstimp de maximă intensitate a ofensivei politice și confesionale ungare, care a pătruns adînc în teritoriile românești și în substanța spirituală a societății românești, confesiunea răsăriteană încorporată cu secole în urmă în ființa ei colectivă, a răzbătut și